

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค
จากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง*

LEGAL MEASURES CONCERNING CONSUMER RIGHTS PROTECTION
FROM HIGH-SODIUM FOODS

ชนิสร์ เจียมเจือจันทร์

Chanisorn Jeamjuarjun

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University, Thailand

E-mail: som_chanisorn@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดพื้นฐานและความเป็นมาของการคุ้มครองผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัย รวมถึงมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงของประเทศไทย ทั้งตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และประกาศกระทรวงสาธารณสุข เปรียบเทียบกับมาตรการของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศจีน ประเทศสหราชอาณาจักร และประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงตามกฎหมายไทย และสามารถเสนอแนวทางแก้ไขปัญหการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสม วิจัยนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้วิธีวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทั้งภาษาไทยและ ภาษาต่างประเทศ ทั้งนี้จากการวิจัยพบว่า สิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยเป็น สิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้บริโภคควรจะได้รับจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหาร และเป็นหนึ่งในสิทธิมนุษยชนที่ภาครัฐเข้ามามีบทบาทในการป้องกันอันตรายที่มีต่อความปลอดภัยและสุขภาพของ ผู้บริโภค ซึ่งจากการศึกษามาตรการฉลากโภชนาการและมาตรการปรับปรุงใน ภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทยและต่างประเทศพบว่า มาตรการของประเทศไทยยังไม่ เหมาะสมเท่าที่ควรที่จะคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัย จากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงได้อย่างครอบคลุม ทั้งมาตรการทางฉลากโภชนาการ ใน เรื่องรูปแบบฉลากโภชนาการ ขอบเขตของผลิตภัณฑ์ที่ใช้บังคับ และมาตรการปรับปรุงใน

* Received July 5, 2022; Revised July 25, 2022; Accepted August 22, 2022

ภาคอุตสาหกรรม ในเรื่องรูปแบบการใช้บังคับ รวมไปถึงมาตรการอื่นที่นำมาใช้ร่วมกับ มาตรการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรม ผู้เขียนจึงเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมประกาศกระทรวง สาธารณสุขและออกมาตรการอื่นเพิ่มเติม เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ตลอดจนสิทธิผู้ป่วยได้ อย่างครอบคลุม

คำสำคัญ: สิทธิผู้บริโภค, ผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง, มาตรการฉลากโภชนาการ, มาตรการ ปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรม, สิทธิผู้ป่วย

Abstract

The objectives of this research article were to study basic concepts and background of consumer protection in receiving information and safety as well as measures to protect the rights of consumers from high-sodium food products in Thailand using Consumer Protection Act B.E. 2522 (1979), Food Act B.E. 2522 (1979) and Notification of the Ministry of Public Health in comparison with foreign measures such as Chile, the United Kingdom and the United States as a guideline for analyzing problems related to measures to protect the rights of consumers from high-sodium food products according to Thai law and suggesting solutions to the problem of protecting consumers' rights appropriately. This research is qualitative research where a documentary research method was applied. Documents in both Thai and foreign languages were studied. Research results revealed that the right to information and safety is a fundamental right that consumers should have when consuming foods and is one of the human rights for which the government should play a role in preventing harm to the safety and health of consumers. The study of nutrition labeling measures and food reformulation measures in Thailand and abroad showed that Thailand's measures are inadequate to comprehensively the rights of consumers to receive information and safety from high-sodium food products, both nutrition labeling measures in terms of nutrition label format, applicable product scope, and food reformulation measures in the form of enforcement as well as other measures that are used together with the food reformulation. The author therefore proposes to amend the notification of the Ministry of Public Health and issue additional measures to protect the rights of consumers as well as the rights of patients in a comprehensive manner.

Keywords: Consumer Rights, High-sodium Food Products, Nutrition Labeling, Food Reformulation, Patient Rights

บทนำ

ปัญหาโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง หรือ Non-Communicable Diseases (NCDs) เป็นปัญหาในด้านสุขภาพที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันและเป็นภัยคุกคามประชากรทั่วโลก รวมไปถึงประเทศไทย ซึ่งมีอัตราการเจ็บป่วยและเสียชีวิตของประชากรจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (กลุ่มยุทธศาสตร์ แผนและประเมินผล กองโรคไม่ติดต่อ, 2564) อันมีสาเหตุหลักมาจากพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของประชากร ประกอบกับในปัจจุบันเกิดสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ส่งผลให้วิถีชีวิตของประชากรไทยเปลี่ยนแปลงไปและหันมาบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งหากผู้บริโภคได้รับโซเดียมในปริมาณที่มากเกินไปเกินกว่าความต้องการของร่างกายจะก่อให้เกิดปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคและเพิ่มความรุนแรงของโรคไม่ติดต่อเรื้อรังได้ (สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค, 2559) การเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารจึงมีความสำคัญต่อสุขภาพร่างกายและเกี่ยวข้องกับสิทธิในด้านสุขภาพของผู้บริโภค ซึ่งตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ได้ให้ความคุ้มครองผู้บริโภคจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารไว้โดยเฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารของผลิตภัณฑ์ รวมไปถึงสิทธิในการได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหาร อย่างไรก็ตาม การพิจารณาเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ทั้งสิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหาร จะต้องพิจารณาร่วมกับสิทธิของผู้ป่วยเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสมที่สุดและครอบคลุมผู้บริโภคทุกกลุ่มในสังคม เนื่องจากผู้ป่วยอยู่ในความหมายของ “ผู้บริโภค” ด้วยเช่นเดียวกัน และมีสิทธิของผู้ป่วยอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ (วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, 2537) ซึ่งได้รับการคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

การให้ข้อมูลทางโภชนาการและปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ล้วนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกรับประทานผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม (World Health Organization, 2019) และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับข้อมูลของผลิตภัณฑ์ที่ชัดเจนเพียงพอ รวมไปถึงสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารเนื่องจากข้อมูลทางโภชนาการเป็นข้อมูลที่บ่งบอกปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ ทำให้ผู้บริโภคทราบปริมาณโซเดียมที่ตนจะได้รับจากการรับประทานผลิตภัณฑ์อาหารชนิดนั้น ๆ และใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่เหมาะสมกับภาวะโภชนาการของตนเองมากที่สุด แต่ในปัจจุบันผู้บริโภคส่วนใหญ่ไม่สามารถทำความเข้าใจข้อมูลโภชนาการและปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ได้ (สุลัดดา พงษ์อุทธา และคณะ, 2558) แม้จะมีการนำฉลาก

โภชนาการแบบจีดีเอมาใช้บังคับเพื่อช่วยเสริมความเข้าใจและแก้ไขปัญหาลากโภชนาการแบบกรอบข้อมูลโภชนาการแล้วก็ตาม (มูลนิธิส่งเสริมโภชนาการฯ, 2565) ประกอบกับการแสดงฉลากโภชนาการยังเป็นการแสดงที่ไม่ครอบคลุมทุกประเภทผลิตภัณฑ์ในท้องตลาด ทำให้ผู้บริโภคได้รับข้อมูลโภชนาการที่ไม่ชัดเจนเพียงพอและมีผลกระทบต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารของผู้บริโภค ซึ่งอาจส่งผลโดยตรงต่อการเกิดโรค การเพิ่มความรุนแรงของโรค หรืออาจร้ายแรงจนถึงขั้นเสียชีวิตได้ในกรณีผู้บริโภคในกลุ่มผู้ป่วยซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรง นอกจากนี้ ปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ ยังมีผลต่อการเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารและปริมาณโซเดียมที่ผู้บริโภคจะได้รับจากการบริโภคด้วยเช่นเดียวกัน หากมีผลิตภัณฑ์อาหารที่มีปริมาณโซเดียมอยู่ในระดับที่เหมาะสมและปลอดภัยต่อผู้บริโภคในท้องตลาดมากขึ้นเท่าใด โอกาสที่ผู้บริโภคจะบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมอยู่ในระดับที่มีความเหมาะสมต่อร่างกายก็มากขึ้นตามไปด้วย เนื่องจากผู้บริโภคมีผลิตภัณฑ์ทางเลือกที่ดีต่อสุขภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น แต่ในปัจจุบันในท้องตลาดยังมีผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงอยู่เป็นจำนวนมากและมีผลิตภัณฑ์ทางเลือกโซเดียมต่ำให้แก่ผู้บริโภคเป็นจำนวนน้อย (มูลนิธิส่งเสริมโภชนาการฯ, 2565) ส่งผลให้ผู้บริโภคไม่มีผลิตภัณฑ์ทางเลือกอย่างเพียงพอเพื่อหลีกเลี่ยงการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงและยังบริโภคโซเดียมในปริมาณที่มากเกินไปกว่าความจำเป็นของร่างกาย ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อร่างกายหากบริโภคในปริมาณสูงอย่างต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณามาตรการของประเทศไทยที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นมาตรการทางกฎหมายและมาตรการอื่นที่เกี่ยวข้องซึ่งถูกนำมาใช้เพื่อเสริมการใช้บังคับมาตรการทางกฎหมายให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ทั้งมาตรการทางฉลากโภชนาการและมาตรการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรม ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขที่ออกตามความในพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ยังมีปัญหาและข้อบกพร่องในบางประการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องรูปแบบของฉลากโภชนาการที่ยากต่อความเข้าใจของผู้บริโภคทั้งในส่วนเนื้อหาและในส่วนรูปแบบ การกำหนดขอบเขตของผลิตภัณฑ์ที่ใช้บังคับสำหรับฉลากโภชนาการในรูปแบบที่ง่ายต่อความเข้าใจของผู้บริโภค ทั้งฉลากจีดีเอและเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพ รูปแบบการใช้บังคับของมาตรการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรมเพื่อให้ผู้ประกอบการลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์อาหารลงรวมไปถึงมาตรการอื่นที่นำมาใช้ร่วมกับมาตรการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรมเพื่อเพิ่มแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการหันมาปรับสูตรอาหาร ทั้งมาตรการฉลากโภชนาการในรูปแบบเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพและมาตรการภาษีโซเดียมที่ยังอยู่ในระหว่างการพิจารณาเพื่อนำมาใช้บังคับ โดยปัญหาทางกฎหมายเหล่านี้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง เนื่องจากผู้บริโภคได้รับข้อมูลทางโภชนาการของผลิตภัณฑ์อาหารที่ไม่ชัดเจนและเพียงพอต่อการนำข้อมูลไปใช้ประกอบการ

ตัดสินใจเลือกบริโภค หลีกเลี้ยง หรือจำกัดการบริโภคโซเดียมจากผลิตภัณฑ์อาหาร นอกจากนี้ผู้บริโภคยังไม่สามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการและมีประโยชน์ต่อสุขภาพ อันมีผลเกี่ยวเนื่องต่อความปลอดภัยของผู้บริโภค ซึ่งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ประกอบพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายไทยที่ถูกนำมาใช้บังคับเพื่อลดการบริโภคโซเดียมในประเทศไทยและคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในปัจจุบัน ยังมีปัญหาในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ทั้งผู้บริโภคในกลุ่มทั่วไปและผู้บริโภคในกลุ่มผู้ป่วยที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ด้วยเหตุนี้ ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง จึงเป็นปัญหาที่มีความสำคัญยิ่งที่จะต้องนำมาพิจารณาและศึกษาต่อไป เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ให้สามารถคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงได้อย่างเต็มที่ เหมาะสม และเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจแนวคิดพื้นฐาน และความเป็นมาของการคุ้มครองผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัย
2. เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงของประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อให้เกิดความเข้าใจในปัญหาที่เกี่ยวข้องกับมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงตามกฎหมายไทย และสามารถนำมาตราการของต่างประเทศมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคตามกฎหมายไทยได้
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค อันจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในรูปแบบของตำราทางกฎหมาย บทความทางกฎหมาย ตั๋วบทกฎหมายไทยและตั๋วบทกฎหมายต่างประเทศ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย และรายงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลเอกสารทางกฎหมายต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในรูปของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ หาข้อสรุปและเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมต่อไป

ผลการวิจัย

1. เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจแนวคิดพื้นฐาน และความเป็นมาของการคุ้มครองผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัย สิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารและสิทธิในการได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหาร เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้บริโภคควรจะได้รับจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหาร และเป็นหนึ่งในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491 ได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองไว้ โดยระบุว่าทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งครอบคลุมถึงเรื่องการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารด้วย นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคไว้โดยเฉพาะในมาตรา 46 และในมาตรา 61 เรื่องหน้าที่ของรัฐ โดยกำหนดให้รัฐจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ข้อมูลที่เป็นจริง รวมไปถึงด้านความปลอดภัย ด้วยเหตุนี้ภาครัฐจึงเข้ามามีบทบาทในการป้องกันอันตรายที่มีต่อความปลอดภัยและสุขภาพของผู้บริโภคจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหาร โดยในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ประกอบพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ได้มีการบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารไว้เป็นการเฉพาะ กล่าวคือ ผู้บริโภคมีสิทธิได้รับข่าวสารที่ถูกต้องเพียงพอจากผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้และทำให้ผู้บริโภคมีพื้นฐานทางข้อมูลไว้ใช้สำหรับการตัดสินใจในการเลือกผลิตภัณฑ์อาหารที่ตนต้องการ ยิ่งไปกว่านั้น ผู้บริโภคยังมีสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารโดยไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของผู้บริโภค ซึ่งการพิจารณาเพื่อให้ความคุ้มครองแก่สิทธิของผู้บริโภคไม่เพียงแต่พิจารณาถึงสิทธิผู้บริโภคในกลุ่มทั่วไปที่มีร่างกายแข็งแรงปราศจากภาวะความบกพร่องของร่างกายเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาถึงผู้บริโภคในกลุ่มผู้ป่วยที่มีภาวะความบกพร่องของร่างกาย โดยเฉพาะการเจ็บป่วยจากภาวะโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เนื่องจากผู้ป่วยอยู่ในความหมายของ “ผู้บริโภค” ด้วยเช่นเดียวกัน และมีสิทธิของผู้ป่วยอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารจึงเข้ามาเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดูแล รักษา และฟื้นฟูผู้ป่วยให้หายจากสภาวะความเจ็บป่วย โดยเฉพาะการเจ็บป่วยจากภาวะโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ดังนั้น การพิจารณาการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ทั้งสิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง จึงต้องพิจารณาร่วมกับสิทธิของผู้ป่วยเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสมที่สุดและครอบคลุมผู้บริโภคทุกกลุ่มในสังคม

2. เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงของประเทศไทยและต่างประเทศ จากการพิจารณามาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงตามกฎหมายไทย

พบว่า ประเทศไทยมีการนำมาตรการทางกฎหมายมาใช้ 2 มาตรการหลักด้วยกัน ได้แก่ มาตรการทางฉลากโภชนาการและมาตรการปรับสูตรอาหาร ในภาคอุตสาหกรรม โดยจะพิจารณาแยกตามปัญหาในมาตรการดังต่อไปนี้

2.1 มาตรการทางฉลากโภชนาการ ถูกนำมาใช้เพื่อให้ข้อมูลทางโภชนาการ และข้อมูลปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์แก่ผู้บริโภค สำหรับใช้ประกอบการตัดสินใจบริโภค ผลิตภัณฑ์อาหาร หลีกเลี่ยงหรือจำกัดการบริโภคโซเดียมให้อยู่ในปริมาณที่เหมาะสมกับสภาวะร่างกายของตนเอง เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ไม่ให้ผู้บริโภคได้รับโซเดียมในปริมาณที่มากเกินไปเกินความต้องการของร่างกายและเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

ประเด็นแรก เรื่องรูปแบบฉลากโภชนาการ ปัจจุบันประเทศไทยมีการใช้บังคับฉลากโภชนาการ 3 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่ ฉลากแบบกรอบข้อมูลโภชนาการ เป็นไปตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 182) พ.ศ. 2541 เรื่องฉลากโภชนาการ ฉลากแบบจีดีเอ เป็นไปตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 394) พ.ศ. 2561 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอ และเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพ เป็นไปตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 373) พ.ศ. 2559 เรื่อง การแสดงสัญลักษณ์โภชนาการบนฉลากอาหาร โดยฉลากแบบกรอบข้อมูลโภชนาการและฉลากจีดีเอเป็นฉลากที่แสดงข้อมูลปริมาณสารอาหารในผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงโดยไม่ขึ้นาเชิงคุณภาพ แต่ฉลากแบบกรอบข้อมูลโภชนาการได้แสดงข้อมูลไว้ด้านหลังของบรรจุภัณฑ์ ซึ่งต่างกับฉลากแบบจีดีเอที่แสดงข้อมูลไว้ด้านหน้าของบรรจุภัณฑ์ ส่วนเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพเป็นฉลากที่แสดงข้อมูลทางโภชนาการของผลิตภัณฑ์ในภาพรวมโดยขึ้นาเชิงคุณภาพ และแสดงไว้ด้านหน้าของบรรจุภัณฑ์

มาตรการในต่างประเทศ ทั้งประเทศสหราชอาณาจักรและประเทศชิลีต่างใช้บังคับฉลากโภชนาการในรูปแบบที่ง่ายต่อความเข้าใจของผู้บริโภคทั้งในส่วนเนื้อหาและในส่วนรูปแบบ โดยฉลากสัญญาณไฟจราจร ของประเทศสหราชอาณาจักร มีการแสดงข้อมูลปริมาณโซเดียมทั้งในส่วนที่เป็นข้อเท็จจริงและในส่วนที่ช่วยบอกระดับคุณค่าของปริมาณโซเดียมโดยใช้สีสัญญาณไฟจราจรมาช่วยบอกระดับสูง ปานกลาง และต่ำ ส่วนประเทศชิลีมีเครื่องหมายแสดงสารอาหารเกินเกณฑ์ ที่ช่วยให้ข้อมูลระดับคุณค่าของปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์หากผลิตภัณฑ์นั้นมีปริมาณโซเดียมสูงเกินเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งรูปแบบของฉลากโภชนาการเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริโภคสามารถรับรู้และเข้าใจข้อมูลปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ได้มากยิ่งขึ้นและเป็นผลดีต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจนเพียงพอและได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง แต่สำหรับฉลากโภชนาการของประเทศ

สหรัฐอเมริกา มีรูปแบบหลากหลายคล้ายกับประเทศไทย คือมีหลากหลายกรอบข้อมูลโภชนาการ และหลากหลายที่เสนอโดยภาคเอกชน อันเป็นหลากหลายที่แสดงข้อมูลทางโภชนาการของผลิตภัณฑ์ในภาพรวมโดยขึ้นน้ำหนักคุณภาพเท่านั้น ซึ่งไม่มีการบอกปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์

ประเด็นถัดมา เรื่องผลิตภัณฑ์ที่ใช้บังคับ มาตรการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ที่ใช้บังคับของประเทศไทยสำหรับหลากหลายในรูปแบบที่ง่ายต่อการรับรู้และความเข้าใจของผู้บริโภคในรูปแบบหลากหลายจิตใต้ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 394) พ.ศ. 2561 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงหลากหลายโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจิตใต้ได้กำหนดให้ผลิตภัณฑ์อาหารที่อยู่ในภาชนะบรรจุพร้อมจำหน่ายเพียง 13 ชนิด ตามที่กำหนดในประกาศกระทรวงเท่านั้น เป็นผลิตภัณฑ์ที่ถูกบังคับให้ต้องแสดงหลากหลายจิตใต้ ส่วนเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 373) พ.ศ. 2559 เรื่อง การแสดงสัญลักษณ์โภชนาการบนหลากหลายอาหาร ได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณาสารอาหารสำหรับผลิตภัณฑ์อาหารไว้ 13 กลุ่มเท่านั้น ที่ผู้ประกอบการสามารถสมัครใจและนำผลิตภัณฑ์มาขอรับการรับรองเพื่อแสดงเครื่องหมายบนผลิตภัณฑ์ของตนได้

ส่วนมาตรการของต่างประเทศ มีการบังคับใช้หลากหลายโภชนาการในรูปแบบที่ง่ายต่อการรับรู้และความเข้าใจของผู้บริโภคอย่างครอบคลุมสำหรับประเภทผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมในท้องตลาดทุกผลิตภัณฑ์ ทั้งผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่ม โดยหลากหลายสัญญาณไฟจราจรของประเทศสหราชอาณาจักรและหลากหลายโภชนาการของภาคเอกชนในประเทศสหรัฐอเมริกา มีรูปแบบการใช้บังคับแบบสมัครใจ เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการสามารถแสดงหลากหลายโภชนาการบนผลิตภัณฑ์อาหารได้อย่างทั่วถึงทุกผลิตภัณฑ์ ส่วนเครื่องหมายแสดงสารอาหารเกินเกณฑ์ของประเทศชิลี ได้มีการบังคับให้แสดงเครื่องหมายสำหรับผลิตภัณฑ์อาหารที่บรรจุสำเร็จทุกชนิดที่มีปริมาณโซเดียมเกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้ผู้บริโภคสามารถเข้าใจข้อมูลโภชนาการและข้อมูลปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์สำหรับทุกผลิตภัณฑ์ในท้องตลาด และใช้ข้อมูลเหล่านี้ประกอบการตัดสินใจเลือกรับประทาน หลีกเลี่ยงหรือจำกัดการบริโภคโซเดียมให้เหมาะสมกับภาวะโภชนาการของตนอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด

2.2 มาตรการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรม ถูกนำมาใช้เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการและมีประโยชน์ต่อสุขภาพ โดยการลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์อาหารลงและเพิ่มผลิตภัณฑ์ทางเลือกโซเดียมต่ำให้แก่ผู้บริโภค ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ไม่ให้ผู้บริโภคได้รับโซเดียมในปริมาณที่มากเกินไปเกินความต้องการของร่างกายและเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

ประเด็นในเรื่องรูปแบบการใช้บังคับ มาตรการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทยมีรูปแบบการใช้บังคับแบบปล่อยให้ไปไปตามความสมัครใจของผู้ประกอบการ โดยขอความร่วมมือจากภาคอุตสาหกรรมในการปรับสูตรอาหาร และมีการนำมาตรการอื่นมาใช้ร่วมด้วยเพื่อเสริมการใช้บังคับมาตรการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นมาตรการฉลากโภชนาการในรูปแบบเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพ เป็นไปตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 373) พ.ศ. 2559 เรื่อง การแสดงสัญลักษณ์โภชนาการบนฉลากอาหาร ที่ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการหันมาปรับสูตรอาหารเพื่อรับประโยชน์จากการที่ผู้บริโภคจะเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เหล่านั้นเพิ่มสูงขึ้น รวมไปถึงมาตรการทางภาษีที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาเพื่อนำมาใช้บังคับ ซึ่งจะถูกนำมาใช้บังคับเพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการหันมาปรับสูตรอาหารเพื่อรับประโยชน์จากการลดอัตราภาษี

ส่วนมาตรการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรมของประเทศชิลี ประเทศสหราชอาณาจักร และประเทศสหรัฐอเมริกา ล้วนมีรูปแบบการใช้บังคับแบบสมัครใจ โดยขอความร่วมมือจากภาคอุตสาหกรรมเพื่อปรับปรุงสูตรอาหารโดยลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์อาหารลง ไม่ได้มีการบัญญัติกฎหมายบังคับให้ผู้ประกอบการปรับสูตรอาหารเพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่มีลักษณะเป็นการทั่วไปแต่อย่างใด แต่ในกฎหมายของบางประเทศมีการนำมาตรการอื่นมาใช้ร่วมด้วย ไม่ว่าจะเป็นมาตรการฉลากโภชนาการในรูปแบบเครื่องหมายแสดงสารอาหารเกินเกณฑ์ของประเทศชิลี ที่มีลักษณะเป็นแรงจูงใจในเชิงลบ ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการที่ผลิตผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงต้องตกอยู่ในความเสี่ยงที่จะสูญเสียผลประโยชน์จากการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารของผู้บริโภคที่ลดน้อยลง และเป็นการจูงใจให้ผู้ประกอบการหันมาปรับสูตรอาหารลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ เพื่อหลีกเลี่ยงการแสดงฉลากดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น รวมไปถึงมาตรการทางภาษีของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ถูกนำมาใช้บังคับเพื่อเพิ่มแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการจากการได้รับการลดหย่อนภาษีหากปรับสูตรอาหารลดปริมาณโซเดียมลง ซึ่งจะส่งผลให้ผลิตภัณฑ์เหล่านั้นมีราคาถูกลงและทำให้สามารถลดการบริโภคโซเดียมในประชากรลงได้ เพราะเป็นการจูงใจให้ผู้บริโภคหันมาซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมต่ำที่มีราคาถูกกว่า แต่ในทางกลับกัน มาตรการภาษีโซเดียมก็ก่อให้เกิดปัญหาการผลักภาระต้นทุนการผลิตไปยังผู้บริโภคด้วยเช่นเดียวกัน เนื่องจากผู้ผลิตส่วนใหญ่เลือกที่จะผลักภาระต้นทุนการผลิตมายังผู้บริโภค ส่งผลให้ราคาผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงมีราคาเพิ่มขึ้น

3. เพื่อให้เกิดความเข้าใจในปัญหาที่เกี่ยวข้องกับมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงตามกฎหมายไทย และสามารถนำมาตรการของต่างประเทศมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคตามกฎหมายไทยได้ จากการศึกษาพบว่า มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจาก

ผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงของประเทศไทยยังไม่มีความเหมาะสมเท่าที่ควร ทั้งสิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารและสิทธิในการได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์

3.1 มาตรการทางฉลากโภชนาการ ฉลากโภชนาการที่ใช้บังคับตามกฎหมายไทย ทั้งฉลากแบบกรอบข้อมูลโภชนาการตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 182) พ.ศ. 2541 เรื่องฉลากโภชนาการ และ ฉลากโภชนาการแบบจีดีเอตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 394) พ.ศ. 2561 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอ ยังมีปัญหาในส่วนเนื้อหาและในส่วนรูปแบบอยู่เช่นเดียวกัน เนื่องจากการไม่มีการบอกระดับคุณค่าของปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ มีเพียงการให้ข้อมูลเฉพาะที่เป็นข้อเท็จจริง ทำให้ผู้บริโภคต้องประเมินความเหมาะสมของคุณค่าทางโภชนาการด้วยตนเอง อีกทั้งรูปแบบของฉลากยังมีขนาดเล็กและกลืนไปกับบรรจุภัณฑ์ การทำความเข้าใจต้องอาศัยการสังเกตและใช้ระยะเวลาพอสมควร ซึ่งล้วนส่งผลต่อการรับรู้และความเข้าใจข้อมูลทางโภชนาการและปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ ทำให้ผู้บริโภคไม่ได้รับข้อมูลของผลิตภัณฑ์อย่างชัดเจนและเพียงพอเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารหลักเสี่ยงหรือจำกัดการบริโภคโซเดียมจากผลิตภัณฑ์ อันมีผลกระทบต่อสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ประกอบพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

ผลิตภัณฑ์ที่ใช้บังคับสำหรับฉลากในรูปแบบที่ง่ายต่อการรับรู้และความเข้าใจของผู้บริโภคตามกฎหมายไทย ทั้งฉลากจีดีเอ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 394) พ.ศ. 2561 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียม แบบจีดีเอ และเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 373) พ.ศ. 2559 เรื่อง การแสดงสัญลักษณ์โภชนาการบนฉลากอาหาร ยังมีข้อบกพร่องในการให้ข้อมูลทางโภชนาการแก่ผู้บริโภค เนื่องจากการให้ข้อมูลทางโภชนาการและข้อมูลปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ยังไม่ครอบคลุมประเภทผลิตภัณฑ์อาหารทั้งหมดในท้องตลาด ยังมีผลิตภัณฑ์อาหารในบางประเภทที่มีโซเดียมสูงและอาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคได้ โดยกฎหมายไม่ได้กำหนดให้แสดงฉลากเพื่อให้ข้อมูลทางโภชนาการไปยังผู้บริโภค ไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์ในกลุ่มเครื่องปรุงรส รวมไปถึงอาหารแปรรูปบางชนิด ตัวอย่างเช่น แหนม หมูยอกุนเชียง เป็นต้น ส่งผลให้ผู้บริโภคไม่ได้รับความคุ้มครองในสิทธิที่จะได้รับข้อมูลทางโภชนาการของผลิตภัณฑ์จากผลิตภัณฑ์อาหารเหล่านี้ได้อย่างเพียงพอและครอบคลุม อันมีผลต่อเนื่องกับการตัดสินใจเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อหลีกเลี่ยงการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง และมีผลกระทบต่อสิทธิในด้านความปลอดภัยของผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ประกอบพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ตามมา

3.2 มาตรการปรับปรุงในภาคอุตสาหกรรม รูปแบบการใช้บังคับมาตรการปรับปรุงในภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดบังคับให้ปรับปรุงอาหารเพื่อลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ลงเป็นการทั่วไป ประกอบกับมาตรการอื่นที่นำมาใช้ร่วมด้วย ทั้งมาตรการฉลากโภชนาการในรูปแบบเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพและมาตรการภาษีโซเดียม ยังมีปัญหาในการสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการหันมาปรับปรุงอาหาร ส่งผลให้ไม่สามารถจูงใจให้ผู้ประกอบการปรับปรุงเพื่อลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ลงได้ อันมีผลกระทบต่อสิทธิในการได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงของผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ประกอบพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เนื่องจากการมีผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงอยู่เป็นจำนวนมากในท้องตลาด ทำให้ผู้บริโภคยังขาดผลิตภัณฑ์ทางเลือกโซเดียมต่ำเพื่อหลีกเลี่ยงการรับประทานผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง และผู้บริโภคมีโอกาสในการได้รับโซเดียมในปริมาณที่เพิ่มสูงขึ้น

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค อันจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ด้วยเหตุที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่ามีมีความจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าวทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ทั้งมาตรการทางฉลากโภชนาการและมาตรการปรับปรุงในภาคอุตสาหกรรม โดยการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมาย คือ ประกาศกระทรวงสาธารณสุขที่ออกตามความในพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ซึ่งควรแก้ไขรูปแบบของฉลากโภชนาการจากฉลากจีดีเอให้เป็นแบบสัญญาณไฟจราจรและขยายขอบเขตของผลิตภัณฑ์ที่ใช้บังคับออกไปให้ครอบคลุมทุกผลิตภัณฑ์ในท้องตลาด ควรแก้ไขหลักเกณฑ์การแสดงฉลากโดยกำหนดขนาดตัวอักษรและขนาดฉลากให้มีความชัดเจนแน่นอนมากยิ่งขึ้น ควรนำฉลากโภชนาการแบบเครื่องหมายแสดงสารอาหารเกินเกณฑ์มาใช้บังคับ เพื่อเสริมการให้ข้อมูลโภชนาการและสร้างความตระหนักให้ผู้บริโภค อีกทั้งยังช่วยผลักดันให้ผู้ประกอบการหันมาปรับปรุงอาหารในภาคอุตสาหกรรมได้อีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้น ควรออกมาตรการอื่นเพิ่มเติมเพื่อเสริมให้เกิดการดำเนินการปรับปรุงในภาคอุตสาหกรรมที่แท้จริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างแรงจูงใจ การให้เงินอุดหนุน หรือการให้รางวัลแก่ผู้ประกอบการ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการและมีประโยชน์ต่อสุขภาพ แต่อย่างไรก็ดี ประเทศไทยยังไม่ควรนำมาตรการภาษีโซเดียมมาใช้บังคับ เนื่องจากเป็นมาตรการที่ไม่สามารถคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงได้อย่างแท้จริง อีกทั้งเป็นการสร้างภาระให้แก่ผู้ประกอบการรวมถึงผู้บริโภคเกินสมควร ทั้งนี้ เพื่อให้มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยสามารถคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ตลอดจนสิทธิของผู้ป่วยได้อย่างครอบคลุม เหมาะสม และเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

อภิปรายผล

1. ผู้บริโภคมีสิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ชัดเจน และเพียงพอจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ร่างกายของตนเอง โดยกฎหมายให้การรับรองและคุ้มครองไว้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ซึ่งในที่นี้คือการให้ข้อมูลทางโภชนาการและข้อมูลปริมาณโซเดียมของผลิตภัณฑ์อาหาร ในรูปแบบที่ผู้บริโภคสามารถรับรู้และเข้าใจได้ง่าย รวมไปถึงต้องมีความชัดเจนเพียงพอทำให้ผู้บริโภคสามารถสังเกตเห็นได้ นอกจากนี้ การที่ผู้บริโภคมีสิทธิได้รับข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ยังมีความหมายรวมถึงการที่ผู้บริโภคมีสิทธิในการได้รับข้อมูลทางโภชนาการและข้อมูลปริมาณโซเดียมของผลิตภัณฑ์อาหารจากฉลากโภชนาการโดยครอบคลุมประเภทผลิตภัณฑ์อาหารทุกประเภทในท้องตลาด ไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์อาหารหรือผลิตภัณฑ์เครื่องดื่ม เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับข้อมูลโภชนาการที่เพียงพอต่อการนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมกับภาวะทางโภชนาการของตนเองมากที่สุด ยิ่งไปกว่านั้น ผู้บริโภคยังมีสิทธิในการได้รับความปลอดภัยจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารโดยไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของผู้บริโภค อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการคุ้มครองไว้โดยเฉพาะในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ด้วยเช่นเดียวกัน ผู้บริโภคจึงมีสิทธิในการได้รับความปลอดภัยจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง โดยผู้บริโภคจะต้องสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ และมีความเหมาะสมกับสภาวะความบกพร่องของร่างกายและภาวะทางโภชนาการของตนเองได้อย่างแท้จริง

2. จากการพิจารณามาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ พบว่า ประเทศไทยและต่างประเทศมีการนำมาตรการทางกฎหมายมาใช้ 2 มาตรการหลักด้วยกัน ได้แก่ มาตรการทางฉลากโภชนาการและมาตรการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรม โดยมาตรการทางฉลากโภชนาการตามกฎหมายไทย มีการใช้บังคับฉลากโภชนาการในรูปแบบที่ง่ายต่อความเข้าใจของผู้บริโภค 2 รูปแบบ ได้แก่ ฉลากแบบจีดีเอ เป็นไปตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 394) พ.ศ. 2561 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอ เป็นฉลากที่แสดงข้อมูลปริมาณสารอาหารในผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงโดยไม่ขึ้นาเชิงคุณภาพ ซึ่งแสดงไว้ด้านหน้าของบรรจุภัณฑ์ โดยกำหนดบังคับให้ผลิตภัณฑ์อาหาร 13 ชนิดตามที่กำหนดไว้ในประกาศกระทรวงเท่านั้นที่ต้องแสดงฉลากจีดีเอบนผลิตภัณฑ์ และเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพ เป็นไปตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 373) พ.ศ. 2559 เรื่อง การแสดงสัญลักษณ์โภชนาการบนฉลากอาหาร เป็นฉลากที่แสดงข้อมูลทาง

โภชนาการของผลิตภัณฑ์ในภาพรวมโดยขึ้นำาเชิงคุณภาพ ซึ่งแสดงไว้ด้านหน้าของบรรจุภัณฑ์ โดยการแสดงฉลากปล่อยให้เป็นไปตามความสมัครใจของผู้ประกอบการ ส่วนมาตรการทางฉลากโภชนาการตามกฎหมายต่างประเทศ ในประเทศชิลีและประเทศสหราชอาณาจักรต่างใช้บังคับฉลากโภชนาการในรูปแบบที่ง่ายต่อความเข้าใจของผู้บริโภค ที่จะช่วยให้ผู้บริโภคสามารถรับรู้และเข้าใจข้อมูลปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ได้มากยิ่งขึ้น โดยประเทศชิลีมีเครื่องหมายแสดงสารอาหารเกินเกณฑ์ ที่จะช่วยให้ข้อมูลในรูปแบบการเตือนแก่ผู้บริโภคว่าผลิตภัณฑ์อาหารนั้นมีโซเดียมสูง โดยบังคับให้ผลิตภัณฑ์อาหารที่มีปริมาณโซเดียมสูงเกินกว่าเกณฑ์ จะต้องแสดงฉลาก ในประเทศสหราชอาณาจักรมีฉลากสัญญาณไฟจราจร ที่มีการใช้สัญญาณไฟจราจรมาช่วยบอกระดับปริมาณโซเดียมว่าอยู่ในระดับสูง ปานกลาง หรือต่ำ โดยการแสดงฉลากปล่อยให้เป็นไปตามความสมัครใจของผู้ประกอบการและใช้บังคับกับผลิตภัณฑ์อาหารทุกผลิตภัณฑ์ในท้องตลาด ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกา มีรูปแบบฉลากโภชนาการคล้ายกับประเทศไทย มีฉลากแบบกรอบข้อมูลโภชนาการ และฉลากที่เสนอโดยภาคเอกชนซึ่งไม่มีการบอกปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์

ส่วนมาตรการปรับสูตรอาหารในภาคอุตสาหกรรม ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศชิลี ประเทศสหราชอาณาจักร และประเทศสหรัฐอเมริกา ล้วนมีรูปแบบการใช้บังคับแบบปล่อยให้เป็นไปตามความสมัครใจของผู้ประกอบการ โดยขอความร่วมมือจากภาคอุตสาหกรรมในการปรับสูตรอาหารเช่นเดียวกัน โดยในกฎหมายไทยมีการนำมาตรการฉลากโภชนาการในรูปแบบเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 373) พ.ศ. 2559 เรื่อง การแสดงสัญลักษณ์โภชนาการบนฉลากอาหาร มาใช้เพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการหันมาปรับสูตรอาหาร ซึ่งต่างกับประเทศชิลีที่มีการนำเครื่องหมายแสดงสารอาหารเกินเกณฑ์ มาใช้เป็นแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการหันมาปรับสูตรอาหารลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ เพื่อหลีกเลี่ยงการแสดงฉลากดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น

3. จากการพิจารณามาตรการทางกฎหมายในเรื่องฉลากโภชนาการของประเทศไทย เปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ พบว่า ฉลากโภชนาการในรูปแบบจีดีเอที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 394) พ.ศ. 2561 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอ เป็นฉลากที่มีการให้ข้อมูลทางโภชนาการและข้อมูลปริมาณโซเดียมของผลิตภัณฑ์ในรูปแบบที่ไม่ชัดเจนเพียงพอ มีความซับซ้อน และยากต่อความเข้าใจของผู้บริโภค ทั้งในส่วนเนื้อหาและในส่วนรูปแบบ ทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถเข้าใจข้อมูลทางโภชนาการของผลิตภัณฑ์และใช้ประโยชน์จากข้อมูลโภชนาการเหล่านี้ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารได้ (กองควบคุมอาหาร สำนักอาหาร, 2552) ; (สุลัดดา พงษ์อุทธา และคณะ, 2558) อันมีผลกระทบต่อสิทธิของ

ผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารของผลิตภัณฑ์ เนื่องจากผู้บริโภคได้รับข้อมูลทางโภชนาการ และข้อมูลปริมาณโซเดียมของผลิตภัณฑ์ที่ไม่ชัดเจนและไม่เพียงพอต่อการนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหาร เพื่อหลีกเลี่ยงหรือจำกัดการบริโภค ผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงได้อย่างเต็มที่และเหมาะสมเท่าที่ควร ยิ่งไปกว่านั้น ผู้บริโภคยังได้รับผลกระทบในด้านความปลอดภัยจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงตามมา เนื่องจากอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายของผู้บริโภคได้ หากผู้บริโภคได้รับโซเดียมในปริมาณที่มากเกินไปเกินความต้องการของร่างกายอย่างต่อเนื่องในระยะยาวจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ดังนั้น มาตรการทางกฎหมายในเรื่องรูปแบบของฉลากโภชนาการตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 394) พ.ศ. 2561 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอ ยังไม่สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงได้อย่างเหมาะสมเท่าที่ควร

อีกทั้ง ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 394) พ.ศ. 2561 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอ ได้กำหนดขอบเขตของผลิตภัณฑ์ที่ใช้บังคับ สำหรับฉลากโภชนาการแบบจีดีเอไว้เพียง 13 ประเภทเท่านั้น ซึ่งไม่ครอบคลุมผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมทุกประเภทในท้องตลาด ส่งผลให้ผู้บริโภคไม่ได้รับข้อมูลทางโภชนาการและข้อมูลปริมาณโซเดียมเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารจากผลิตภัณฑ์อาหารในบางชนิด ซึ่งถือได้ว่าผู้บริโภคไม่ได้รับความคุ้มครองในสิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารของผลิตภัณฑ์อย่างเพียงพอและครอบคลุมสำหรับผลิตภัณฑ์อาหารในทุกประเภท อันมีผลต่อการใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางโภชนาการเพื่อหลีกเลี่ยงการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงของผู้บริโภค ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีผลกระทบเกี่ยวเนื่องกับสิทธิในการได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงของผู้บริโภค อันเนื่องมาจากการตัดสินใจที่ผิดพลาดทำให้ได้รับโซเดียมในปริมาณที่มากเกินไปจนเป็นของร่างกายและเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้บริโภคได้ในระยะยาว ด้วยเหตุนี้ มาตรการทางกฎหมายในเรื่องผลิตภัณฑ์ที่ใช้บังคับสำหรับฉลากโภชนาการแบบจีดีเอตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 394) พ.ศ. 2561 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอ จึงยังไม่สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงได้อย่างเพียงพอและครอบคลุมสำหรับผลิตภัณฑ์อาหารทุกผลิตภัณฑ์ในท้องตลาด

ส่วนในเรื่องการปรับปรุงในภาคอุตสาหกรรม พบว่า มาตรการเสริมที่นำมาใช้เพื่อจูงใจให้ผู้ประกอบการหันมาปรับปรุงอาหารเพื่อลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์และเพิ่มจำนวนผลิตภัณฑ์ทางเลือกโซเดียมต่ำให้แก่ผู้บริโภคในเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพ ตามประกาศ

กระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 373) พ.ศ. 2559 เรื่อง การแสดงสัญลักษณ์โภชนาการบนฉลากอาหาร ยังไม่สามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการปรับสูตรอาหารได้มากพอ ส่งผลให้ยังมีผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงอยู่เป็นจำนวนมากและมีผลิตภัณฑ์ทางเลือกโซเดียมต่ำอยู่เป็นจำนวนน้อยในท้องตลาด โดยผู้บริโภคมีโอกาสที่จะได้รับโซเดียมในปริมาณที่เพิ่มสูงขึ้นและเป็นอันตรายต่อร่างกายได้ ดังนั้น ผู้บริโภคจึงไม่สามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการและไม่ได้รับความคุ้มครองในสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 373) พ.ศ. 2559 เรื่อง การแสดงสัญลักษณ์โภชนาการบนฉลากอาหาร

4. ผู้วิจัยเห็นว่า ประเทศไทยควรเปลี่ยนแปลงรูปแบบของฉลากโภชนาการแบบจีดีเอตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 394) พ.ศ. 2561 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอ ให้เป็นรูปแบบสัญญาณไฟจราจรเช่นเดียวกับประเทศสหราชอาณาจักร เพื่อเสริมความเข้าใจข้อมูลปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ให้แก่ผู้บริโภค เนื่องจากการเพิ่มข้อมูลการแสดงระดับคุณค่าของปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ที่จะช่วยผู้บริโภคในการตีความข้อมูลทางโภชนาการ อีกทั้งมีการใช้แถบสีแดง เหลือง หรือเขียว ที่จะช่วยลดความซับซ้อนของข้อมูลโภชนาการลง (นรา เบญจบุตร และศุภกิจ แดงขาว, 2562) และช่วยให้ผู้บริโภคสะดุดตากับฉลากเมื่อเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหาร นอกจากนี้ควรแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการแสดงฉลากโภชนาการ จากการกำหนดให้แสดงข้อความและฉลากโภชนาการ ด้วยรูปแบบและขนาดตัวอักษรที่เห็นได้ง่ายและอ่านได้ชัดเจนเท่านั้น โดยควรเพิ่มการกำหนดขนาดขั้นต่ำของตัวอักษรที่แสดงข้อมูลและขนาดขั้นต่ำของฉลากให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้ข้อมูลโภชนาการและฉลากมีขนาดเล็กจนเกินไปและเพื่อให้ข้อมูลโภชนาการที่แสดงมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และเพื่อเสริมการตีความข้อมูลปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ ประเทศไทยควรเพิ่มเติมการใช้บังคับฉลากโภชนาการรูปแบบเครื่องหมายแสดงสารอาหารเกินเกณฑ์ของประเทศซีลี ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์ ในแง่ของการเตือนและสร้างความตระหนักให้แก่ผู้บริโภคว่าผลิตภัณฑ์นั้นมีปริมาณโซเดียมสูง อีกทั้งเครื่องหมายแสดงสารอาหารเกินเกณฑ์ยังส่งผลเกี่ยวเนื่องกับการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรม (Sinclair, B. and Sing, F., 2019) ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อสิทธิในด้านความปลอดภัยของผู้บริโภคเพิ่มมากยิ่งขึ้น และเพื่อให้การแสดงผลปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ครอบคลุมผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมในท้องตลาดทุกประเภท ประเทศไทยควรเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์การใช้บังคับฉลากจีดีเอ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 394) พ.ศ. 2561 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอ จากการบังคับให้แสดงเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่ประกาศกระทรวงสาธารณสุขกำหนด เป็นการบังคับให้ผู้ประกอบการต้องแสดง

ฉลากจีดีเอสำหรับผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่มที่บรรจุเสร็จทุกชนิด โดยขยายขอบเขตของผลิตภัณฑ์ที่ใช้บังคับออกไป เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันที่แน่นอนในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงได้อย่างเพียงพอและครอบคลุม

สำหรับการปรับปรุงในภาคอุตสาหกรรม ประเทศไทยควรเสริมการใช้บังคับเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 373) พ.ศ. 2559 เรื่อง การแสดงสัญลักษณ์โภชนาการบนฉลากอาหาร เพื่อให้ผู้ประกอบการหันมาปรับปรุงอาหารลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ลง ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนให้ผลิตภัณฑ์ที่มีสารอาหารผ่านเกณฑ์อยู่แล้วดำเนินการนำผลิตภัณฑ์ไปขอรับการรับรอง หรือสนับสนุนโดยให้เงินอุดหนุนการพัฒนาการผลิตในภาคอุตสาหกรรมเพื่อการปรับปรุงสูตรอาหารที่มีโภชนาการสำหรับผู้บริโภค โดยให้ลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ลงตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หรืออาจเป็นการที่ภาครัฐตกลงร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรมอาหารรายใหญ่เพื่อการปรับปรุงสูตรอาหาร โดยให้สิ่งตอบแทนในรูปแบบของการให้รางวัลสำหรับผู้ประกอบการที่เข้าร่วม เพื่อจูงใจผู้ประกอบการรายใหญ่ในอุตสาหกรรมปรับปรุงอาหาร ซึ่งเมื่อผู้ประกอบการรายใหญ่เริ่มมีการปรับปรุงอาหาร ย่อมมีผลเป็นการจูงใจให้ผู้ประกอบการรายย่อยเริ่มปรับตัวและหันมาปรับปรุงอาหารเพื่อลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ด้วยเช่นเดียวกัน อันเป็นผลดีต่อการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในด้านความปลอดภัย ที่จะช่วยสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ประกอบการหันมาปรับปรุงอาหารในภาคอุตสาหกรรมเพื่อลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ลง และทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการและมีประโยชน์ต่อสุขภาพมากยิ่งขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้บริโภคที่ผู้บริโภคควรจะได้รับจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหาร ซึ่งได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 อีกทั้งยังเป็นหนึ่งในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491 รับรองไว้ด้วยเหตุนี้ภาครัฐจึงเข้ามามีบทบาทในการป้องกันอันตรายที่มีต่อความปลอดภัยและสุขภาพของผู้บริโภคจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหาร ซึ่งจากการศึกษามาตรการฉลากโภชนาการและมาตรการปรับปรุงสูตรในภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทยและต่างประเทศ พบว่า มาตรการของภาครัฐที่มีขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงยังไม่สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคได้อย่างครอบคลุมและเหมาะสมเท่าที่ควร ทั้งสิทธิ

ในการได้รับข้อมูลข่าวสารและสิทธิในการได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ที่บัญญัติไว้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ประกอบพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นปัญหาที่ปรากฏอยู่ในมาตรการทางฉลากโภชนาการและมาตรการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรม ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขที่ออกตามความในพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และมาตรการอื่นที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในเรื่องรูปแบบของฉลากโภชนาการ แบบกรอบข้อมูลโภชนาการและแบบจิติเอทีที่มีความซับซ้อนและยากต่อความเข้าใจของผู้บริโภค หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการแสดงฉลากโภชนาการ มีการกำหนดไว้เพียงให้แสดงข้อความและฉลากโภชนาการด้วยรูปแบบและขนาดตัวอักษรที่เห็นได้ง่ายและอ่านได้ชัดเจนเท่านั้น ซึ่งยังไม่ชัดเจนเพียงพอ ประกอบกับปัญหาผลิตภัณฑ์ที่ใช้บังคับสำหรับการแสดงฉลากโภชนาการในรูปแบบที่ง่ายต่อความเข้าใจของผู้บริโภคยังไม่ครอบคลุมประเภทผลิตภัณฑ์อาหารทุกผลิตภัณฑ์ในท้องตลาด ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อการรับรู้และความเข้าใจข้อมูลโภชนาการของผู้บริโภค และมีผลเกี่ยวเนื่องกับการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อหลีกเลี่ยงผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง อันกระทบต่อสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ปัญหารูปแบบการใช้บังคับของมาตรการปรับสูตรในภาคอุตสาหกรรมที่ปล่อยให้ไปตามความสมัครใจของผู้ประกอบการและนำมาตรการฉลากโภชนาการ รวมถึงมาตรการภาษีโซเดียมมาใช้ร่วมด้วยเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการปรับสูตรอาหาร ซึ่งยังไม่สามารถจูงใจให้ผู้ประกอบการหันมาปรับสูตรเพื่อลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์ลงได้ อันมีผลกระทบต่อสิทธิในการได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูงของผู้บริโภค ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเหล่านี้โดยการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมาย คือ ประกาศกระทรวงสาธารณสุข รวมไปถึงการออกมาตรการอื่นเพิ่มเติมเพื่อเสริมให้เกิดการดำเนินการที่แท้จริงในภาคปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นมาตรการในเรื่องฉลากโภชนาการ ที่ต้องแก้ไขรูปแบบของฉลากโภชนาการจากฉลากจิติเอทีให้เป็นแบบสัญญาณไฟจราจรและขยายขอบเขตของผลิตภัณฑ์ที่ใช้บังคับออกไปให้ครอบคลุมผลิตภัณฑ์ในท้องตลาด และควรแก้ไขหลักเกณฑ์การแสดงฉลากโดยกำหนดขนาดตัวอักษรและขนาดฉลากให้มีความชัดเจนแน่นอนมากยิ่งขึ้น ควรนำฉลากโภชนาการแบบเครื่องหมายแสดงสารอาหารเกินเกณฑ์มาใช้บังคับ เพื่อเสริมการให้ข้อมูลโภชนาการและสร้างความตระหนักให้ผู้บริโภค อีกทั้งยังช่วยผลักดันให้ผู้ประกอบการหันมาปรับสูตรอาหารในภาคอุตสาหกรรมได้อีกด้วย ควรเสริมการใช้บังคับเครื่องหมายทางเลือกสุขภาพไม่ว่าจะเป็นการสร้างแรงจูงใจ การให้เงินอุดหนุน หรือการให้รางวัลแก่ผู้ประกอบการเพื่อจูงใจให้ผู้ประกอบการหันมาปรับสูตรอาหารและให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ทางเลือกแก่ผู้บริโภค ยิ่งไปกว่านั้น ประเทศไทยยังไม่ควรนำมาตรการภาษีโซเดียมมาใช้บังคับ เนื่องจากเป็นมาตรการที่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด อีกทั้งเป็นการสร้างภาระให้แก่ผู้ประกอบการ

รวมถึงผู้บริโภคเกินสมควร ทั้งนี้ เพื่อให้มาตรการทางกฎหมายของไทยสามารถคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง ตลอดจนสิทธิของผู้ป่วยได้อย่างครอบคลุมเหมาะสม และเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สำหรับข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับมาตรการการรณรงค์และให้ความรู้ทางโภชนาการแก่ผู้บริโภค เนื่องจากเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในการได้รับข้อมูลข่าวสารและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีโซเดียมสูง รวมไปถึงควรศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรการของต่างประเทศในประเทศอื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำข้อมูลมาวิเคราะห์และหาแนวทางแก้ไขปัญหาก็ที่เหมาะสมกับประเทศไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มยุทธศาสตร์ แผนและประเมินผล กองโรคไม่ติดต่อ. (2564). รายงานประจำปี 2564 กองโรคไม่ติดต่อกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2565 จาก http://thaincd.com/document/file/download/paper-manual/NCDAnnual_Report2564.pdf
- กองควบคุมอาหาร สำนักอาหาร. (2552). การสำรวจสถานการณ์การรับรู้ ความเข้าใจ และการประยุกต์ใช้ฉลากโภชนาการของประชาชนไทย จำนวน 2,000 คน. ใน สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. กระทรวงสาธารณสุข.
- นรา เบญจบุตร และศุภกิจ แดงขาว. (2562). การทบทวนวรรณกรรมเชิงระบบและเปรียบเทียบประสิทธิผล ของฉลากผลิตภัณฑ์ อาหารในต่างประเทศและประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2565 จาก https://thainhf.org/wp-content/uploads/2020/11/Final-Report_Pack-Labeling_THAINHF-.pdf
- มูลนิธิส่งเสริมโภชนาการฯ. (2565). ความเป็นมาของโครงการสัญลักษณ์โภชนาการ “ทางเลือกสุขภาพ”. เรียกใช้เมื่อ 9 กันยายน 2565 จาก <http://healthierlogo.com/ข้อมูลโครงการ/ความเป็นมา/>
- มูลนิธิส่งเสริมโภชนาการฯ. (2565). ผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการรับรองสัญลักษณ์โภชนาการ “ทางเลือกสุขภาพ” (ปี 65) Update ถึง 31 พฤษภาคม 2565. เรียกใช้เมื่อ 9 กันยายน 2565 จาก <http://healthierlogo.com/wp-content/uploads/2016/04/ปี-65-ผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการรับรองสัญลักษณ์ทางเลือกสุขภาพ.pdf>
- วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. (2537). สิทธิผู้ป่วย. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

- สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค. (2559). ยุทธศาสตร์การลดการบริโภคเกลือและโซเดียมในประเทศไทย พ.ศ. 2559 - 2568. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สุลัดดา พงษ์อุทธา และคณะ. (2558). รายงานฉบับสมบูรณ์ การศึกษาความเข้าใจและการใช้ฉลาก โฆษณาการหน้าบรรจุภัณฑ์ (Front-of-Pack Labeling) ของประชากรไทย. เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2565 จาก <http://ihppthaigov.net/DB/publication/attachresearch/375/chapter1.pdf>
- Sinclair, B. and Sing, F. (2019). Building Momentum: Lessons on Implementing a Robust Front- of- Pack Food Label. In World Cancer Research Fund International.
- World Health Organization. (2019). Guiding Principles and Framework Manual for Front-of-pack Labelling for Promoting Healthy Diet. Geneva: WHO.